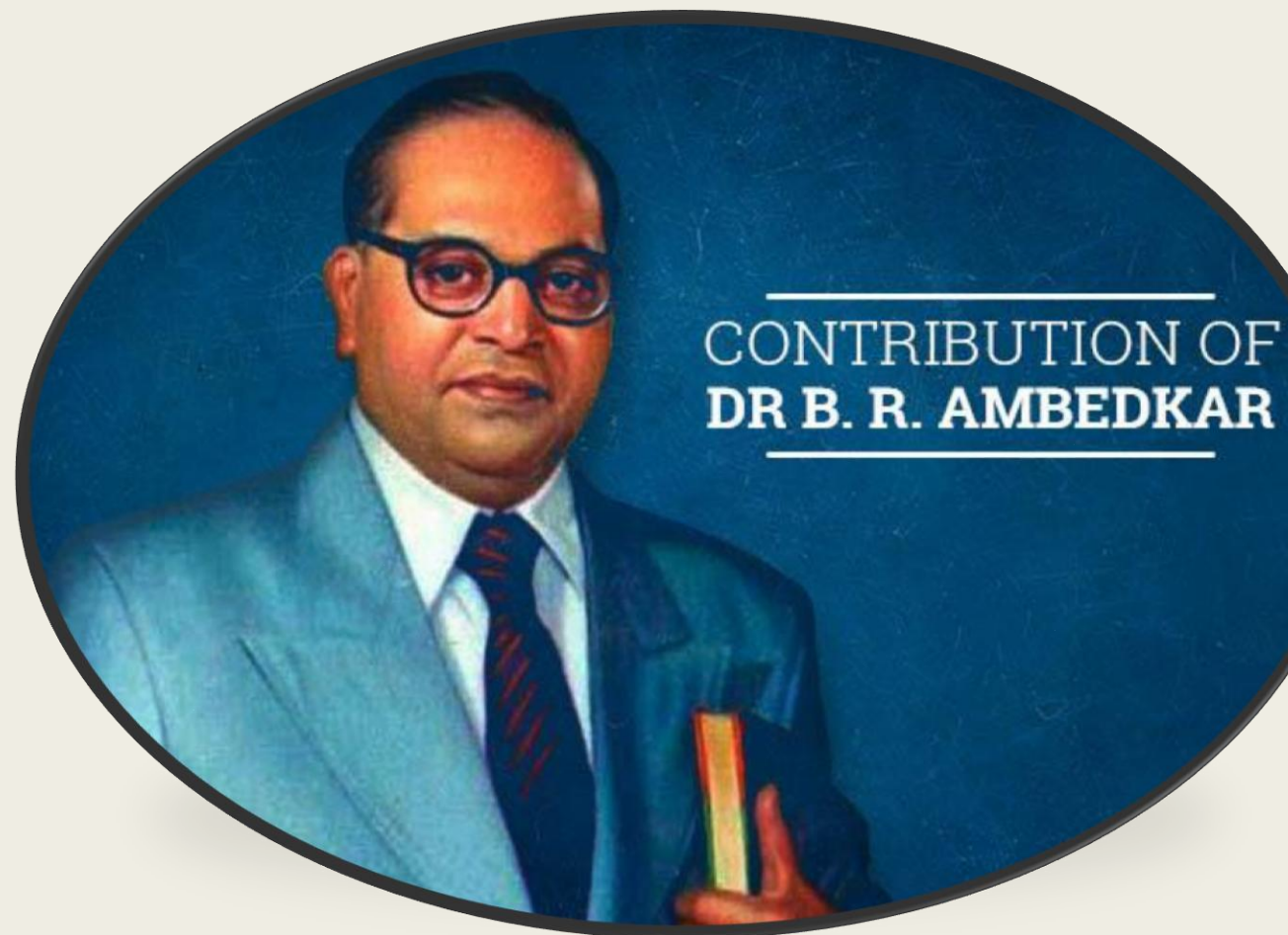

Dr. B.R. Ambedkar
(1891-1956)

ਜਨਮ

ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਜਨਮ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 1891 ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਭੀਮਾਬਾਈ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹਵਲਦਾਰ ਪਾ ਲਉ ਜੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਪਿਓ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਭੀਮ ਰਾਓ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਨਿਆਏ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਭੀਮ ਰਾਓ ਜੀ ਪੱਕੇ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਦੇ ਸਵਾਮੀ ਸਨ।

ਛੂਤ ਛਾਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

- ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਨਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਧਨ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਜਦੋਂ ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਉਸਾਰ ਅਛੂਤ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖਿਆ

- ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਨਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਇਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਖੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲ ਪਰਿਮਾਣ ਹਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸਤਰੀ ਕਲਿਆਣ

- ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਏ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹੈ ਪਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸੀ। ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ

- ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਆਸਥਾ ਸੀ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਲਿਆਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਕੈਸਰੀ ਜਾਂ ਜਨਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਿਆਉਣਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ 'ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਮਤ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਹੁਮਤ ਨੂੰ ਅਲਪਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਜਾਤੀਆਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੂਨਾ ਪੈਕਟ

- ਸਤੰਬਰ, 1932), ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਦਲਿਤ (ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮੂਹ ਫਿਰ ਅਕਸਰ "ਅਛੂਤ" ਲੇਬਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਪੂਨਾ (ਹੁਣ ਪੁਣੇ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਵਿਖੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤੇ, 4 ਅਗਸਤ, 1932 ਦੇ ਕਮਿਊਨਲ ਅਵਾਰਡ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੀਟਾਂ ਅਲਾਟ ਕਰੇਗਾ ਫਿਰਕੂ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਣਾਅ। ਦਲਿਤ ਆਗੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭੀਮ ਰਾਓ ਰਾਮਜੀ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਉਸਨੇ 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।